De 23 mest centrale fejl i Johannes Adamsens anmeldelse af 'Visdommens Rum'

En saglig redegørelse for faktuelle fejl og misvisende fremstillinger i *Tidsskrift for Professionsstudier*

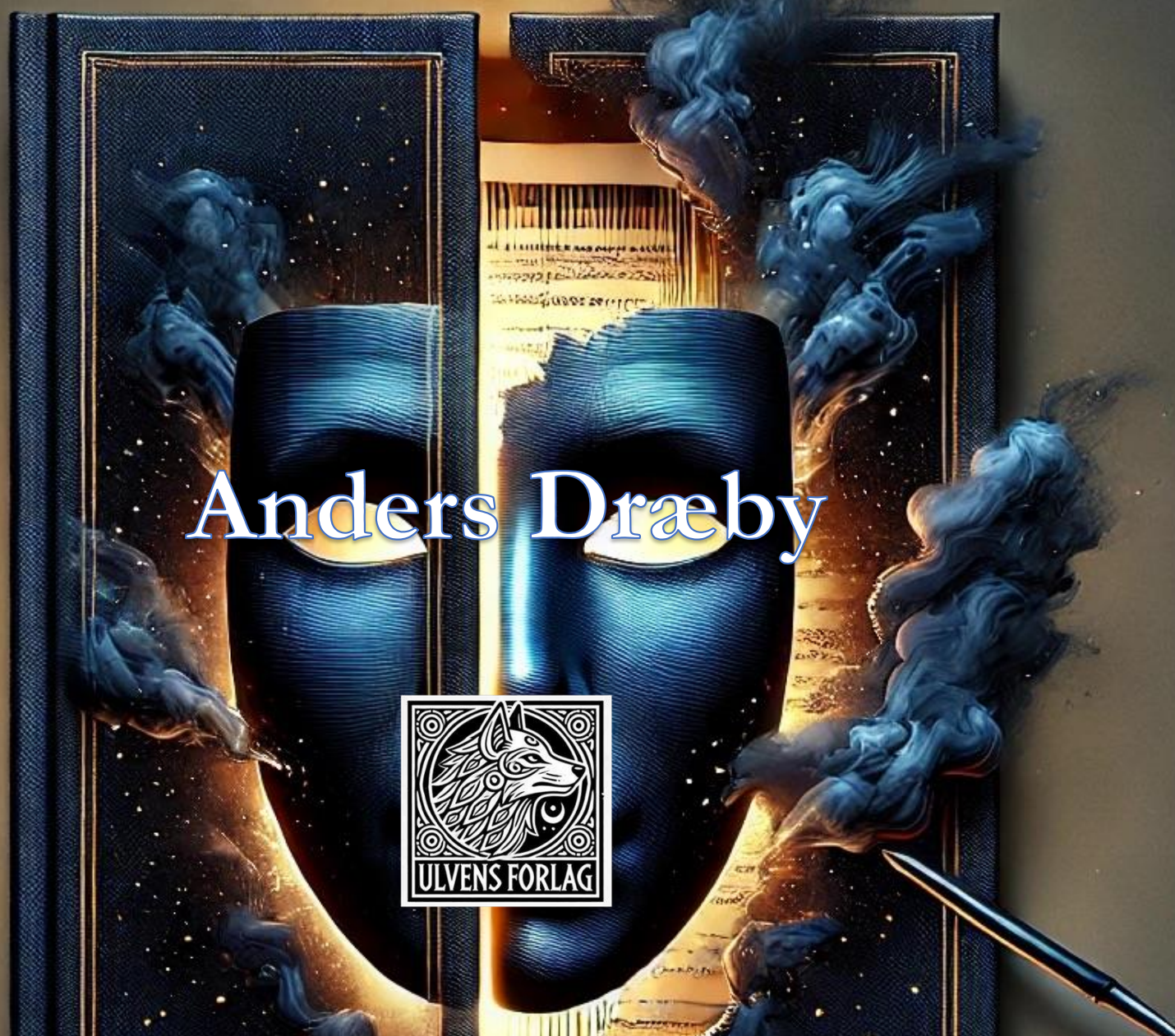

Anders Dræby

ULVENS FORLAG

De 23 mest centrale fejl i Johannes Adamsens anmeldelse af *Visdommen Rum.* En saglig redegørelse for faktuelle fejl og misvisende fremstillinger i *Tidsskrift for Professionsstudier*

Af Anders Dræby

Copyright © Anders Dræby

Ulvens Forlag, København 2025

Forsidebillede: AI

1. udgave, 2025

ISBN: 978-87-93613-06-5

DOI: 10.5281/zenodo.17373304

Indholdsfortegnelse

Indledning 4

Kapitel 1. Opsummering af fejlinformationer i anmeldelsen 5

Kapitel 2: Dokumentation for de 23 mest centrale fejl og misforståelser 8

- Metodiske fejl 8
    1. Misvisende vurdering af bogen ud fra akademiske standarter 8
    2. Misrepræsentation af bogens målgruppe og formål 10
    3. Uretmæssig sammenligning med akademiske værker 10
    4. Mangelfuld underbygning af påstande 11
    5. Urigtig kritik af bogen for at være historieløs og kulturforkastende 11
    6. Fejlagtig kritik for mangelfuld brug af kilder 11
    7. Urigtig kritik for manglende refleksion over modernitetens indflydelse 12
- Faktuelle fejl 13
    8. Forkert fremstilling af visdom som eksistentiel erkendelsesvej 13
    9. Forkert fremstilling af bogen som eksistentiel terapi 14
    10. Urigtig kritik af kobling mellem shamanisme og hulemalerier 14
    11. Urigtig kritik for generel kobling af shamanisme og huler 15
    12. Urigtig kritik af shamanisme som global praksis 16
    13. Forkert kritik af brugen af pyramiderne 17
    14. Ubegrundet kritik for oversættelse af det egyptiske ord neter 18
    15. Fejlagtig kritik for postuleret sammenhæng ml. shamanisme og egyptisk visdom 20
    16. Fejlagtig kritik for manglende forståelse af shamanismens globale placering 21
    17. Misvisende kritik af mangelfuld forståelse af det egyptiske samfund 21
- Konceptuelle fejl 21
    18. Misvisende kritik af forståelsen af visdom 22
    19. Ignorering af perspektivet om integration i det moderne liv 23
    20. Fejlagtige konklusioner over bogens skelnen mellem indre og ydre 24
    21. Misforstået vurdering af forholdet mellem visdom og religion 25
    22. Misforstået henvisning til påvirkning fra Nietzsche 26
    23. Konceptuel svaghed i vurderingen af bogens grundlag 27
- Afslutning 28

Litteratur 29

Indledning

Anmeldelser spiller en vigtig rolle i den akademiske og litterære verden ved at give kvalificerede vurderinger af værker og bidrage til en nuanceret forståelse af deres indhold. En veludført anmeldelse bør bygge på en korrekt gengivelse af det værk, der vurderes, samt en saglig og velunderbygget argumentation. Opfylder en anmeldelse disse kriterier, kan konstruktiv kritik være lærerig for både læsere og forfattere.

Johannes Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* til *Tidsskrift for Professionsstudier* indeholder dog flere fejlinformationer og misvisende fremstillinger, der kan give læsere et urigtigt billede af bogen. Denne tekst har derfor til formål at belyse de væsentligste fejl i anmeldelsen og korrigere de misforståelser, de har skabt. Dette er ikke en kritik af anmelderen som person og formulerer ikke spørgsmålstegn ved hans motiver eller kompetencer. Formålet med belysningen er udelukkende at skabe klarhed for at sikre et mere retvisende billede af *Visdommens rum*.

Ved en grundig gennemgang har jeg fundet 30 dokumenterbare metodiske, faktuelle og konceptuelle fejl og misforståelser i anmeldelsen, der kan skabe et skævt og misvisende billede af bogen. Disse fejl spænder fra ukorrekte gengivelser af bogens budskab og centrale begreber til ubegrundede kritikpunkter, der bygger på misforståelser af bogens genre, målgruppe og formål. I det følgende vil jeg for overskuelighedens skyld alene fokusere på de 23 mest centrale af de 30 fejl.

Det er vigtigt at understrege, at denne redegørelse ikke handler om en akademisk debat, men om egentlige fejlinformationer og misvisende fremstillinger, der ikke blot er spørgsmål om fortolkning eller subjektive præferencer. Mens faglige uenigheder er en naturlig del af den akademiske debat, er det problematisk, når en anmeldelse fremsætter urigtige påstande eller anvender kriterier, der ikke er relevante for det værk, der vurderes. Fejlene i Johannes Adamsens anmeldelse omfatter faktuelle unøjagtigheder, metodiske problemer og konceptuelle misforståelser, hvilket adskiller dem fra faglige meningsforskelle.

Min redegørelse er hverken et forsøg på at afvise legitim kritik eller andre holdninger, men har udelukkende til formål at rette sagligt, redeligt og præcist op på fejl og misforståelser med henblik på at give et mere sandt og retfærdigt billede af min bog. Kapitel 1 er en opsummering af de mest centrale fejl, mens kapitel 2 indeholder en grundig dokumentation.

Del 1: Opsummering af fejlinformationer i Johannes Adamsens anmeldelse af ´Visdommens rum´

Jeg sætter pris på, at folk læser mine bøger og værdsætter konstruktiv kritik, da det giver mulighed for læring og forbedring. Desværre er Johannes Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* i *Tidsskrift for Professionsstudier* gennemgående præget af fejl og misvisende fremstillinger af bogens målgruppe, karakter, budskab, grundlag og tilgang. Jeg mener, det er nødvendigt at rette sagligt og redeligt op på nogle af de mest centrale fejlinformationer. Dette er ikke en personlig kritik af Adamsen, men handler udelukkende om at give et mere retvisende billede af bogen.

Målgruppe

Adamsen har tilsyneladende læst bogen som en lærebog eller fagbog rettet mod studerende, undervisere eller forskere, hvilket ikke har været min intention. Jeg henvender mig til mennesker, der kender til at have en åndelig længsel og er klar til at søge en dybere mening med livet. Bogen udspringer af min egen åndelige rejse, som jeg forklarer i forordet, hvor jeg beskriver, hvordan jeg forlod den akademiske verden for at arbejde med visdom, der ikke kan forstås gennem konventionel videnskab og filosofi. Jeg skriver ingen steder, at bogen er beregnet t il brug i uddannelsessystemet eller som et bidrag til faglig diskussion. Den indeholder slet ingen af de elementer, der kendetegner en lære- eller fagbog, såsom teoriafsnit og en struktureret, systematisk og målrettet gennemgang af et fagligt emne med henblik på at fremme læring og forståelse.

Karakter

Adamsen ser ud til at have læst *Visdommens rum* som en akademisk tekst, hvilket ikke er tilfældet. Bogen er ikke udformet som en videnskabelig afhandling, og jeg hævder heller ikke, at min hensigt er at præsentere en akademisk analyse eller historisk undersøgelse af visdom. Jeg gør det derimod klart i indledningen, at bogen er en åndelig rejseguide, der er designet til at hjælpe åndeligt søgende mennesker med at udforske livets dybere aspekter. Adamsens vurdering af *Visdommens rum* ud fra akademiske kriterier fører derfor til en fejlagtig bedømmelse af værket.

For eksempel kritiserer Adamsen mig for ikke at dedikere 30 sider til at diskutere den korrekte oversættelse af det oldegyptiske ord neter. Min hensigt med bogen er dog ikke at lave en akademisk begrebsanalyse, men at vejlede læseren til at kunne forstå og opleve det fænomen, som ordet repræsenterer inden for dyb visdomspraksis. Jeg indleder med at beskrive en af mine egne oplevelser af dette indre lys, som ikke kan ses med det blotte øje, og anviser en vej til, hvordan læseren selv kan opnå kontakt med det. At jeg kun kortfattet oversætter neter til "den skjulte guddom", er derfor helt i

tråd med bogens intention og passende i en esoterisk sammenhæng. I modsætning til hvad Adamsen hævder, skriver jeg heller ingen steder, at de egyptiske templer blev brugt til indvielser for almindelige mennesker, eller at de repræsenterer uorganiserede samfund eller er det samme som shamanisme. Dette er faktuelle fejl.

Budskab og grundlag

Adamsen påstår, at jeg er historieløs, afviser den vestlige kultur og ikke har styr på mine kilder, eftersom jeg ikke følger den konventionelle fortælling om den vestlige verdens udvikling. Dette er forkert. Jeg gør det tydeligt i indledningen, at bogen handler om at genoplive og modernisere en visdom, der er blevet undertrykt og stadig bliver overset. Formålet er ikke at forkaste den vestlige kultur, men at give åndeligt søgende mennesker en mulighed for at hele kulturens splittelse i dem selv ved at genopdage denne glemte visdom. De kilder, jeg har anført bagerst i bogen, understøtter faktisk min fremstilling af visdommen. Den eneste kilde, Adamsen nævner, er ikke på min litteraturliste, som han tilsyneladende ikke har læst.

For eksempel kritiserer Adamsen mig for at have skabt en forestilling om, at der er en forbindelse mellem forhistoriske hulemalerier og shamanistisk visdomspraksis. Denne forståelse understøttes faktisk af antropologen Michael Harner, religionsforskeren Mircea Eliade og arkæologerne Jean Clottes, David Lewis-Williams, Marion Dowd og Robert Hensey, som alle er opført på min litteraturliste. I modsætning til hvad Johannes Adamsen hævder, overser jeg heller ikke, at shamanen oprindeligt havde en social rolle, og jeg påstår ingen steder, at shamanisme altid foregår i huler. Dette er faktuelle fejl. Jeg skriver faktisk, at shamaner har fungeret som helbredere, og jeg har dedikeret et helt afsnit til at beskrive, hvordan shamanisme kan praktiseres som indre rejser uden at skulle ned i jorden.

Tilgang

Samtidig har Adamsen fået den opfattelse, at jeg betragter visdom som en eksistentiel erkendelsesvej, og at metoderne i min bog er eksistentiel terapi. Dette er faktuelle fejl. Misforståelsen synes at være opstået, fordi han på internettet har fundet frem til, at jeg på blandt andet tilbyder eksistentiel terapi som en del af min kliniske praksis. I Visdommens rum nævner jeg dog kun min baggrund som eksistentiel terapeut en enkelt gang for at fortælle, at det var nødvendigt at forlade denne forståelsesramme for at arbejde med bogens visdom. Jeg anvender ikke udtrykkene ”eksistentiel erkendelsesvej” eller ”eksistentiel terapi”, der er konventionel psykoterapeutisk samtalebehandling baseret på moderne eksistensfilosofi.

Visdommens rum bygger i stedet på førkristen åndelig visdom, der kræver, at man går ind i nogle dybere lag af bevidstheden, som går ud over det rationelle og ikke kan forstås rent intellektuelt. I myter beskrives disse processer ofte ved hjælp af symboler som opvågnen, død og genfødsel. Modsat hvad Adamsen hævder, er dette dog ikke kun symbolske processer, men meget virkelige og konkrete oplevelser, der kan være langvarige og føles som at vågne op, dø og blive født igen i en vågen og levende

tilstand. Derfor fremhæver jeg flere steder, at bogens veje og metoder handler om at udvikle bevidstheden og gennemgå en åndelig transformation, som forandrer ens måde at opfatte livet og være til på.

Praksis

I forlængelse heraf er det vigtigt at understrege, at *Visdommens rum* indeholder en omfattende erfaringsorienteret og praktisk dimension, som Adamsen overser i sin anmeldelse. Hvert kapitel indledes med et underafsnit om mine egne åndelige oplevelser og indeholder desuden to underafsnit om en åndelig vej og metode, som kræver direkte erfaring for at blive forstået og integreret. Disse åndelige veje og metoder, der omfatter dybdegående forandringsprocesser og bevidsthedsudvidende praksisser, er essentielle for bogens formål om at kunne fungere som en rejseguide til åndelig indsigt og transformation. Det er kun gennem disse veje og metoder, at læseren kan få oplevelsen af at forbinde sig med dybere aspekter af sig selv og livet.

Adamsens læser imidlertid *Visdommens rum* som en rent intellektuel tekst, hvilket afspejler en mangel på erfaring med åndelige veje og bevidsthedsudvidende metoder. Denne mangel kommer både til udtryk ved, at anmeldelsen forveksler bogen med konventionel psykoterapi og sammenblander dyb åndelig visdom med sokratisk visdom, der er baseret på dialog og rationel begrundelse. Anmeldelsen kommer slet ikke ind på bogens centrale tema omkring åndelig transformation, og viser ikke forståelse for, at dyb åndelig indsigt ikke kan opnås rent intellektuelt, men går ud over det rationelle og kræver dybe forandringer i et menneskes bevidsthed og væren. Dermed viser anmeldelsen sig at være blind over for de åndelige praksisser og processer i bogen, hvilket afslører en mangel på forståelse for den åndelige visdom, som bogen omhandler.

Afrunding

Læsere kan have forskellige opfattelser af en bog, og nogle kan have forudfattede meninger eller forventninger, der ikke matcher det, *Visdommens rum* tilbyder. Bogen omhandler ikke al visdom, men fokuserer på en dyb åndelig visdom, der gennem historien er blevet praktiseret i lukkede kredse for at beskytte den mod forfølgelse og misforståelser. Det er således i sig selv en gammel visdom, at dybe åndelige indsigter ofte bliver fejlopfattet og kritiseret af dem, der ikke er fortrolige med dem. Jeg håber, at min præcisering af Adamsens misforståelser kan give læserne et mere retvisende billede af bogens indhold. Jeg opfordrer interesserede til at læse *Visdommens rum* med et åbent sind for de dybdegående åndelige perspektiver, som kan udfordre, men også berige ens forståelse af livet.

Del 2: Dokumentation for de 23 mest centrale fejl og misvisende fremstillinger i Johannes Adamsens anmeldelse af ´Visdommens rum”

Det følgende indeholder dokumentation for de 23 mest centrale af de 30 fejl i Johannes Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum*. Fejlene omfatter metodiske, faktuelle og konceptuelle mangler, der påvirker vurderingen af bogen, skaber et skævt billede af dens intention og indhold og skader forfatterens omdømme. Gennemgangen søger at klarlægge, hvordan anmeldelsen forholder sig fejlagtigt til bogens genre, målgruppe og formål, og belyser konsekvenserne af fejlene. Sammenfattende viser dokumentationen, at anmeldelsen:

- Anvender irrelevante akademiske standarder til at vurdere en åndelig rejseguide.
- Indeholder faktuelle fejl, der forvrænger bogens budskab og intentioner.
- Anvender en forkert referenceramme, der negligerer bogens genre og målgruppe.

AFSNIT I: METODISKE FEJL

Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* indeholder metodiske fejl, der kan skabe et misvisende billede af bogen. Disse fejl opstår, fordi anmeldelsen vurderer værket ud fra akademiske standarder, der er irrelevante for bogens genre og formål som en rejseguide og åndelig inspirationskilde.

1. Misvisende vurdering af bogen ud fra akademiske standarter

Adamsen har tilsyneladende læst *Visdommens rum* som et akademisk værk, hvilket er en metodisk fejl. Han skriver eksplicit: ”Grunden til at tage Dræbys bog op her i tidsskriftet er […] de akademiske kvalifikationer” (Adamsen 2023, s. 138). Gennem hele anmeldelsen evalueres bogen ud fra akademiske kriterier såsom kildekritik, metodologi, referencer og refleksion over kontekster. Flere steder fremhæver anmeldelsen manglen på akademisk stringens, som om bogen var en videnskabelig afhandling. Dette ses blandt andet i følgende kritikpunkt: ”Ingen referencer her” (Adamsen 2023, s. 139). Flere passager kritiserer bogens begrebsanvendelse, argumentation og kildebrug som om den var en videnskabelig afhandling og lægger op til en akademisk validering af om bogens metode og argumentation ”holder stik”, selv om bogen ikke påstår at være en videnskabelig undersøgelse (Adamsen 2023, p. 139 samt citat B-J, L).

Anmeldelsens vurdering er metodisk misvisende, da *Visdommens rum* hverken er en videnskabelig monografi eller en akademisk analyse. Bogen indeholder ingen af de elementer, der kendetegner en videnskabelig afhandling; den har ingen problemformulering, intet metodeafsnit, ingen systematisk

teoretisk ramme, ingen akademiske referencer, ingen fagterminologi, intet formelt sprog og ingen formel argumentation. Det fremgår heller ikke i teksten, at der er tale om en akademisk analyse, historisk-videnskabelig dokumentation eller teoretisk diskussion af visdom. Bogen gør ingen krav på at fremstille videnskabelige fakta eller bidrage til en videnskabelig debat.

I stedet er bogen eksplicit en formidlende rejseguide, der inviterer læserne til en rejse gennem åndelig visdom. Den henvender sig til mennesker, der søger mening og åndelig dybde, og har som mål at inspirere og vejlede læserne til at integrere aspekter af tilværelsen, som bliver fortrængt i den moderne kultur. Bogens inkluderer forfatterens subjektive oplevelser, og dens erklærede hensigt er at inspirere til åndelig indsigt, heling og transformation – ikke at levere en akademisk forståelse:

> *"Fra barnsben har vi tillært os en masse overbevisninger, værdier og væremåder, der hjælper os med at passe ind i verden. Den videre refleksion efterstræber vi materiel fremgang og belønninger, der giver os en umiddelbar lykkerus. Men før eller siden rammes mange af os også af en længsel efter noget større. Efter mening og et ægte tilhørsforhold […] hjælper de fire visdomstraditioner dig til at gennemgå en åndelig transformation for at blive den, du er bag alt det tillærte. Du får en dybere bevidsthed om at du har en sjæl og en sand natur, der blot venter på at blive forløst" (Citat 1, Dræby 2023, bagsidetekst)"*

> *"Vi bærer vores forfædres erfaringsverden med os i dybet af vores bevidsthed, og at vende tilbage til rødderne handler hverken om at leve som dengang eller fortrænge arven fra videnskaben og kirken. Men ved at genoplive og forny de oprindelige visdomstraditioner, så de er relevante i dag, kan vi hele kulturens splittelse og integrere det undertrykte i vores moderne liv. Vi kan bedst selv mærke, hvad vi længes mest efter, og bogen er en rejseguide, der tager afsæt i fire af de vigtigste visdomstraditioner, som hver kan sætte os i særlig kontakt med en af de fortrænge sider af tilværelsen" (Citat 2, Dræby 2023, omslagsflap)*

Forordet understreger, at bogen bevidst ikke er en akademisk tekst, men bygger på min egen personlige søgen efter en dybere forståelse af visdom, som ikke kan forstås inden for traditionelle videnskabelige og filosofiske rammer. Jeg betoner, at denne tilgang krævede en afsked med universitetsverdenen og den viden, jeg havde lært på mine akademiske uddannelser:

> *"Det begyndte med nysgerrighed og så idehistorie, filosofi, psykologi og psykoterapi, der åbnede døre og gav mig et åbent sind – men som skulle vise sig bare at være forberedelse. Jeg måtte kaste stigen bort, da jeg var kravlet op ad trinnene, for på det tidspunkt lærte jeg at få adgang til en dybere form for forståelse, der lå uden for min almindelige bevidsthed" (Citat 3, Dræby 2023, s. 10)*

> *"Intet af den filosofi og videnskab, jeg kendte til, kunne forklare mit særprægede syn […] Det var på tide at gå ud af "skolen" ved at forlade universitetsverdenen og de opfattelser af tilværelsen, jeg havde tillært mig gennem mine uddannelser" (Citat 4, Dræby 2023, s. 11)*

Anmeldelsen burde tage udgangspunkt i, hvad bogen reelt præsenterer i stedet for at fokusere på min uddannelse, der er angivet på bogens bagside for at oplyse om min baggrund, men ikke er central for bogens funktion. *Visdommens rum* skal vurderes som en åndelig rejseguide og inspirationskilde, der

appellerer til en læsergruppe med en åndelig længsel, og ikke dømmes efter akademiske standarder, som er irrelevante for dens formål og genre. Anmeldelsen har ikke været fair i sin vurdering af værket, men har anvendt uhensigtsmæssige og irrelevante kriterier, der giver en misrepræsentation af bogen.

2. Misrepræsentation af bogens målgruppe og formål

Som det andet skriver Adamsen, at han vil vurdere bogen ud fra dens relevans for "diverse professionsuddannelser" (Adamsen 2023, p. 138). Dette giver indtryk af, at bogen forsøger at fungere som en lære- eller fagbog, hvilket er forkert. Bogen indeholder imidlertid hverken læringsmål, systematisk formidling af viden, teori, fagtermer eller andre elementer, der kendetegner en lære- eller fagbog. Det har ikke været min hensigt at skrive en lære- eller fagbog, og jeg anfører intet sted, at bogen er henvendt til hverken uddannelsessystemet eller en faglig sammenhæng. Desuden nævnes professionsområdet slet ikke i bogen, og min målgruppe er ikke studerende, undervisere eller forskere men folk, der kender til at have en åndelig længsel og er interesserede i gennemgå en åndelig transformation og finde dybere mening (Citat 1+2)

Adamsens rammesætning overser bogens reelle formål og kan vildlede læserne til at tro, at den er skrevet med en akademisk eller faglig målgruppe i tankerne. Dette skaber en unødvendig skæv vurdering af værkets intentioner. Denne fejllæsning kan få læserne til at forvente noget helt andet end bogens egentlige formål, hvilket undergraver dens budskab.

3. Uretmæssig sammenligning med akademiske værker

Anmeldelsen sammenligner *Visdommens rum* med akademiske værker og kritiserer den ud fra metodiske og begrebsmæssige standarder, der er irrelevante for en åndelig guide. Dette ses i direkte sammenligninger med Erik Hornungs bog *Der Eine und die Vielen* (1972) og Ninian Smarts bog *World Philosophies* (1999) (Adamsen 2023, p. 139, 140). Disse værker er skrevet til en akademisk målgruppe og anvender videnskabelige metoder, hvilket *Visdommens rum* ikke gør. Anmeldelsen bruger således etablerede akademiske standarder som et måleparameter, selvom bogen ikke gør krav på at være videnskabelig.

Konsekvensen af den uretmæssige sammenligning med akademiske værker er en fejlagtig fremstilling af *Visdommens rum*, hvor bogen vurderes efter irrelevante akademiske standarder. Dette skaber en urimelig kritik, der ikke tager højde for bogens faktiske formål som en åndelig rejseguide. Desuden kan det vildlede læsere og afskrække den tiltænkte målgruppe.

4. Mangelfuld underbygning af påstande

Adamsens anmeldelse fremsætter flere væsentlige påstande uden at specificere eller dokumentere sine kilder. For eksempel hævder anmeldelsen, at der er "meget få spor af shamanisme i Afrika"

(Adamsen 2023, p. 139) og kritiserer min fremstilling af pyramiderne uden at henvise til relevante kilder eller forskning, der understøtter påstandene.

Denne mangel på evidens er en metodisk fejl, der undergraver troværdigheden af anmeldelsens kritik. Hvis anmeldelsen vurderer *Visdommens rum* ud fra akademiske kriterier, burde den selv overholde disse standarder. Anmeldelsens manglende underbygning af dens påstande afslører en inkonsistens i dens tilgang og svækker validiteten af dens argumentation, hvilket underminerer dens kritik og rejser spørgsmål om dens egen metodiske stringens. Dette har både konsekvenser for bogens og forfatterens omdømme samt for den akademiske debat, som anmeldelsen er en del af. For at opretholde et fair og fagligt niveau er det afgørende at påpege disse fejl.

5. Urigtig kritik af bogen for at være historieløs og kulturforkastende

Adamsen kritiserer mig for at være historieløs og forkaste den vestlige kultur.

> *"Den er ikke at finde i den vestlige tradition, sådan som den er forbundet med filosofi og kristendom. Alene af dén grund antager jeg, at Dræby rammer noget, for det er ret udpræget i den vestlige kultur at skippe netop den vestlige kultur – som om denne historieløse omgang med historien ikke er en del af historien" (Citat A, Adamsen 2023, p. 139)*

Denne kritik er imidlertid ubegrundet og fordrejer bogens formål og tilgang. *Visdommens rum* sigter ikke mod at afvise den vestlige kultur, men fokuserer snarere på at genopdage og integrere elementer fra den vestlige kulturs glemte visdomstraditioner, som bliver overset i den moderne selvforståelse. Dette fremgår tydeligt af bogens erklærede formål, som understreger, at hensigten er at forny gamle visdomstraditioner og gøre dem relevante for moderne læsere (Citat 2). Bogen fremhæver eksplicit betydningen af at integrere de fortrængte aspekter af den vestlige kulturhistorie i det moderne liv.

Anmeldelsens fejlagtige kritik skaber et indtryk af, at bogen fuldstændigt affejer den vestlige kultur, hvilket kan føre til, at læserne misforstår bogens intentioner. Denne fejllæsning risikerer at afskrække potentielle læsere, der kunne have gavn af bogen som en inspirationskilde til at integrere marginaliserede visdomstraditioner fra den vestlige kulturs rødder i deres liv. Kritikken underminerer også bogens bidrag til at skabe en mere nuanceret forståelse af en vestlig kultur, som inkluderer visdomstraditioner, der ikke nødvendigvis er synlige i den moderne kultur.

6. Fejlagtig kritik for mangelfuld brug af kilder

Selv om *Visdommens rum* ikke er et akademisk værk, er bogen forsynet med en kildeliste, der understøtter de enkelte kapitler. Kilderne er udvalgt for at underbygge og styrke bogens formål om at inspirere og vejlede, ikke for at levere en dybdegående videnskabelig analyse.

Adamsen kritiserer dog min brug af kilder som mangelfuld, men han undlader at specificere, hvilke kilder han mener, dette gælder for: ”For det første er der anført temmelig meget faglitteratur, men det er svært at se, hvad han har taget til sig” (Adamsen 2023, p. 139). Den eneste kilde, han nævner, er *Der Eine und die Vielen* af Erik Hornung, som slet ikke optræder på min kildeliste. Dette tyder på, at Adamsen enten ikke har læst kildelisten eller har valgt at ignorere de faktiske kilder, jeg anvender. Hans henvisning til en kilde, der ikke indgår i bogen, og anmeldelsens generelle, udokumenterede påstande underminerer validiteten af dens kritik. Anmeldelsen specificerer desuden ikke, hvordan kilderne skulle være brugt anderledes. En korrekt metodisk tilgang ville kræve, at han konkretiserede sine påstande og gav eksempler på, hvordan brugen af kilder kunne forbedres i forhold til bogens formål.

Ved at påstå, at kilderne er brugt forkert eller mangelfuldt uden at angive konkrete eksempler, skaber anmeldelsen et misvisende billede af bogens kvalitet og validitet. Dette kan føre til en urimelig undergravning af bogens troværdighed, både over for dens erklærede målgruppe og i en bredere offentlig kontekst.

7. Urigtig kritik for manglende refleksion over modernitetens indflydelse

Anmeldelsen hævder, at jeg ikke tager højde for, hvordan moderniteten medført et naturvidenskabeligt verdensbillede:

> *"Det skift, som moderniteten, skal vi sige fra midt 1600-tallet, afstedkommer, handler om en naturvidenskab, som samler alle naturens fænomener i én samlet årsags-virkning-model eller -verdensbillede. Tidlig kaldt at gå fra det lukkede kosmos til det åbne univers – se fx Blaise Pascals overvejelser på randen af fortvivlelse o. 1650 […] Dette er intetsteds reflekteret hos Dræby." (Citat B, Adamsen 2023, p. 140)*

Anmeldelsen kritiserer mig for ikke at reflektere over, hvordan denne ændring i verdensbillede påvirker forståelsen af shamanisme i en moderne kontekst. Denne kritik er imidlertid ubegrundet. For det første beskriver jeg faktisk tydeligt, hvordan det moderne menneske socialiseres til at tilegne sig en naturvidenskabelig forståelse, som er det, der adskiller os fra at forstå os selv som en del af naturen.

> *”I skolen har du måske lært at forstå naturen som et mekanisk univers, der er styret af fysiske love og kan forklares rationelt ved hjælp af tekniske principper … blot tale om biologiske organismer og livløse ting uden for dig selv, som du ikke hænger sammen med” (Citat 5, Dræby 2023, p. 37)*

For det andet er det netop på denne baggrund, jeg beskriver relevansen af at genopdage animismen og shamanismen. Shamanistisk visdom kan hjælpe det moderne menneske med at genoprette en oplevelse af samhørighed med naturen uden nødvendigvis at skulle leve som i fortiden eller forkaste *videnskaben.* Dette fremgår af citat 2 samt følgende:

> *”Nogle af os har måske lært at betragte naturen som uvæsentlig og opfatter den urgamle visdom som fremmedartet, men den er lige så relevant for os i dag. Det betyder ikke, at vi så er nødt til at flytte ud i skoven for at leve som jægere og samlere igen. Men vi kan åbne os for at forstå os*

som en del af naturen, der lever i gensidig respekt for alt omkring os som levende og fyldt med kraft" (Citat 6, Dræby 2023, p. 35)

Denne tilgang viser, at jeg både anerkender modernitetens indflydelse på vores verdensbillede og peger på, hvordan shamanistisk visdom kan anvendes til at imødegå nogle af de udfordringer, som modernitetens fremmedgørelse fra naturen skaber. Adamsens kritik overser således, at bogen reflekterer over netop dette forhold og fremhæver, hvordan shamanismen kan have relevans i et moderne liv i kraft af at være en tidløs og fleksibel praksis.

Opsamling og konklusion på metodiske fejl

De metodiske fejl i Johannes Adamsens anmeldelse har vidtrækkende konsekvenser for både bogen og læserne. For det første skaber fejlene et misvisende billede af *Visdommens rum* ved at anvende irrelevante akademiske standarder og ignorere bogens egentlige genre og formål. Dette kan føre til, at læserne fejlagtigt vurderer værket som mangelfuldt eller irrelevant. For det andet svækker fejlene anmeldelsens troværdighed og dens evne til at fungere som en faglig vurdering, hvilket har betydning for den videre diskussion af bogens temaer og bidrag. Endelig risikerer de skævvridende vurderinger at afholde potentielle læsere fra at engagere sig med værket, hvilket underminerer bogens formål om at inspirere mennesker i deres søgen efter åndelig dybde og transformation.

AFSNIT II: FAKTUELLE FEJL

Adamsens anmeldelse indeholder desuden en række faktuelle fejl, som fejlrepræsenterer bogens indhold og intentioner. Disse fejl spænder fra misforståelser om bogens centrale begreber til fejlagtige fremstillinger af anvendte kilder. Nedenfor præsenteres de mest væsentlige faktuelle fejl, som underminerer anmeldelsens troværdighed:

8. Forkert fremstilling af visdom som eksistentiel erkendelsesvej

Ifølge anmeldelsen opfatter jeg visdom som en "eksistentiel erkendelsesvej" (Adamsen 2023, p. 138). Dette udtryk anvender jeg imidlertid slet ikke i *Visdommens rum*. Bogen handler derimod eksplicit om oprindelig visdom, som er forankret i "åndelige tilgange til livet" (Dræby 2023, p. 16), og den skildrer "åndelige veje og metoder" (Dræby 2023, pp. 20-22) til at opnå åndelig transformation.

Denne fremstilling er central for bogens formål og budskab. I stedet for at præsentere visdom som en akademisk eller eksistentiel disciplin, fokuserer bogen på en åndelig tilgang, der gør fire gamle visdomstraditioner relevante for moderne menneskers åndelige søgen (citat 1+2).

Anmeldelsens brug af udtrykket "eksistentiel erkendelsesvej" er derfor misvisende og giver et forkert billede af bogens indhold. Anmeldelsen omformulerer bogens centrale temaer på en måde, der ikke afspejler den faktiske tekst. Dette er ikke blot upræcist, men kan vildlede potentielle læsere.

9. Forkert fremstilling af bogen som eksistentiel terapi

Ifølge anmeldelsen optages en væsentlig del af *Visdommens rum* af "beskrivelser af eksistentiel terapi, med eller uden terapeut" (Adamsen 2023, p. 139). Dette er faktuelt forkert. Misforståelsen synes at være opstået, fordi Adamsen på internettet har fundet frem til, at jeg tilbyder eksistentiel terapi som en del af min kliniske praksis. Men denne kontekst har ingen forbindelse til bogens metoder, og anmeldelsens karakteristik af bogen er en fejlrepræsentation.

I *Visdommens rum* nævner jeg kun min baggrund som eksistentiel terapeut én enkelt gang i forbindelse med beretningen om en drøm (Dræby 2023, p. 117):

> *"Gennem de senere år har den praktiske filosofi både været en ledestjerne i mit eget liv og i mit arbejde som eksistentiel terapi […] men efterhånden […] er jeg blevet klar over, at den almindelige filosofi ikke længere rækker […] jeg skal vende tilbage til en form for medicinsk praksis med noget andet og mere oprindeligt […] som ikke desto mindre kræver, at jeg giver slip på mine tidligere opfattelser af, hvad terapi og filosofi er" (Citat 7, Dræby 2023, p. 117)*

Her fremhæver jeg, at det var nødvendigt at forlade denne forståelsesramme for at arbejde med bogens visdom. Jeg anvender ikke udtrykket "eksistentiel terapi" andre steder i bogen, og dette udtryk, der betegner konventionel psykoterapeutisk samtalebehandling baseret på moderne eksistensfilosofi, er ikke relevant for bogens tema.

I stedet bygger *Visdommens rum* på en fornyelse af fire former for førkristen åndelig visdom. Disse kræver, at man træder ind i dybere lag af bevidstheden, som går ud over det rationelle og ikke kan forstås rent intellektuelt (citat 28). Denne tilgang, som er bogens centrale budskab, nævner Adamsen slet ikke i sin anmeldelse, hvilket yderligere understreger hans fejllæsning af bogen. Ved at reducere åndelig visdomspraksis til konventionel psykoterapi fordrejer anmeldelsen bogens hovedbudskab, som handler om at opnå åndelig transformation gennem åndelige traditioner. Dette kan skabe en misvisende forståelse af bogens formål og indhold, der kan vildlede læserne og reducerer bogens brede åndelige tilgang til en snæver og irrelevant kategori.

10. Urigtig kritik af kobling mellem shamanisme og hulemalerier

En konkret anklage fra Adamsen omhandler min fremstilling af en forbindelse mellem forhistoriske hulemalerier og shamanistisk visdomspraksis, som anmeldelsen hævder er uunderbygget:

> *"… de huler, Dræby skildrer, nemlig dem med de forhistoriske malerier (fx Lascaux, Altamira), kan ikke overbevisende, men nok alluderende, forbindes med shamanisme" (Citat C, Adamsen 2023, p. 139)*

Denne kritik er ikke rigtig, da min forståelse bygger en hypotese, som er fremført at anerkendte antropologer, religionsforskere og arkæologer. Følgende kilder, som alle er opført på min litteraturliste, underbygger denne forståelse

- David Lewis-Williams: I *The Mind and the Cave* (2004) præsenterer Lewis-Williams stærke argumenter for, at mange forhistoriske hulemalerier er forbundet med ændrede bevidsthedstilstande, som indgår i shamanisme.

  "Upper Paleolithic art was implicated in various shamanistic rituals that took people into the subteranean spirit realm and through the ´membrane´" (Citat 8, Lewis Williams 2004, p. 257)

- Jean Clottes: I *What is Paleolithic Art? Cave Paintings and the Dawn of Human Creativity* (2016) argumenterer Clottes for, at hulemalerier ofte har en åndelig og rituel betydning, der kan relateres til shamanistiske praksisser.

  "… the shamanic hypothesis, which currently seems to provide the best match for the established facts concerning Paleolithic art" (Citat 9, Clottes 2016, p. 172)

- Mircea Eliade: *Shamanism* (1951/1964/2004) udforsker huler som rituelle rum, der symboliserer kosmologiske og åndelige temaer, som er centrale i shamanistisk praksis.

  "The importance of the cave in the initiation of the Australian medicine man adds weight to this presumption of antiquity. The role of the cave in paleolithic religion appears to have been decidedly important […] According to the earliest account of the Araucanian shaman in Chile, they too received their initiation in caves, which were often decorated with animal heads" (Citat 10, Eliade 2004, p. 51)

  Michael Harner: *Cave and Cosmos* (2013) forbinder specifikt hulemalerier med shamanistisk kosmologi og praksis (f.eks. Harner 2013, p. 16-7)

- Marion Dowd og Robert Hensey: *The Archeology of Darkness* (2016) udforsker, hvordan mørke rum som huler er blevet brugt til ritualer og åndelige praksisser i forhistorisk tid, hvilket er i tråd med shamanistiske traditioner.

Disse kilder udgør en solid baggrund for min fremstilling og viser, at forbindelsen mellem hulemalerier og shamanisme samt naturåndelighed er en veldokumenteret hypotese. Kritikken tager ikke højde for denne omfattende litteratur, som er anført på min kildeliste, hvilket gør påstanden om en manglende forbindelse både ubegrundet og misvisende. Min tilgang er ikke blot baseret på personlige spekulationer, men er velunderbygget af etableret litteratur, der eksplicit peger på, at mange forhistoriske hulemalerier havde åndeligt eller shamanistiske funktion.

Ved at ignorere disse kilder fremstår kritikken som en fejlslutning, der undervurderer den dokumentation, som støtter min fremstilling i *Visdommens rum*. Ved at afvise forbindelsen mellem hulemalerier og shamanistisk praksis uden at forholde sig til kilderne kan anmeldelsen skabe en ubegrundet skepsis omkring bogens påstande, der kan skade bogens budskab og læsernes forståelse.

11. Urigtig kritik for general kobling af shamanisme og huler

Adamsens kritiserer mig ikke blot for det, han ikke opfatter som en mangelfuld, men også generel kobling mellem forhistoriske hulemalerier og shamanistisk visdom. Anmeldelsen påpeger, at shamanistiske praksisser i mange kulturer, især i Central- og Østasien, ikke typisk forbindes med huler:

> *"Koblingen af shamanisme og hule er ikke overbevisende. Den shamanisme, vi kender, især fra det centrale og østlige Asiens stammefolk, er ikke forbundet med hulen" (Citat D, Adamsen 2023, p. 139)*

Dette er imidlertid en fejlrepræsentation. Jeg hævder ingen steder i bogen, at al shamanisme har været eller er forbundet med rejser til fysiske huler. Tværtimod skriver jeg, at "malerierne er eksempler på den ældste visdomstradition i menneskehedens historie" (Dræby 2023, p. 30), og at "shamanisme har haft mange lokal særpræg" (Dræby 2023, p. 32), lige som at jeg har viet et helt afsnit til at give en indføring i indre shamanistiske rejser, som ikke foregår i fysiske huler (Dræby 2023, pp. 53-58).

Konsekvensen af den misvisende kritik er, at anmeldelsen fremstiller en stråmand, der fejlrepræsenterer bogens faktiske indhold og tilgang. Denne konsekvens underminerer en retfærdig vurdering af *Visdommens rum* og kan forvrænge dens bidrag som en vejledning til shamanisme.

12. Urigtig kritik af shamanisme som global praksis

Anmeldelsen kritiserer min fremstilling af, at shamanisme kan anses for at være en meget udbredt praksis, der kan spores tilbage til stenalderen. Anmeldelsen hævder, at der er "meget få spor af shamanisme i Afrika", hvilket bruges som argument for at underminere min fortælling om, at shamanismen har betydning som en ældgammel visdomstradition:

> *"… hvor den antages at være mere eller mindre global. Lidet overbevisende, hvis man betænker, at shamanismen har meget få spor i det Afrika, som vel stadig er tæt forbundet med det moderne menneskes tilblivelse" (Citat E, Adamsen 2023, p. 139)*

Denne kritik bygger dog på en fejlagtig forståelse af shamanismens rødder og dens mangfoldighed, og forskningen fra bogens kilder modsiger direkte kritikken.

For eksempel dokumenterer Mircea Eliade i *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy* (2004), som fremgår af min litteraturliste, at shamanistiske praksisser har dybe historiske rødder, der kan spores til forskellige regioner i verden, herunder Afrika. Selvom shamanisme i Afrika kan have antaget andre former end i andre dele af verden, er det ikke korrekt at påstå, at der er "meget få spor". Eliade peger på, at mange traditionelle afrikanske spirituelle praksisser har flere fællestræk med shamanismen, herunder kommunikation med ånder og brugen af ændrede bevidsthedstilstande (Eliade 2004, pp. 380-384, 404-407, 512-515).

Desuden fremhæver David Lewis-Williams i *The Mind and the Cave* (2002), at der findes forhistorisk hulekunst i Afrika, som ser ud til at være forbundet med den form for åndelige og rituelle praksisser, der er den del af shamanismen (Lewis-Williams 2002, pp. 126-134, 161-170, 215-222). Han

understreger, at visse elementer af forhistorisk afrikansk kunst, som dem der fundet i Drakensberg-bjergene i Sydafrika, sandsynligvis har rødder i den brug af ændrede bevidsthedstilstande, som er centrale i shamanisme (ibid, pp. 127-129, 161-165, 204-206).

Anmeldelsens påstand om, at der er få spor af shamanisme i Afrika, modsiges dermed af veldokumenteret forskning. Kritikken ignorerer også, at bogen ikke hævder, at shamanisme er en universel praksis i bogstavelig forstand, men snarere en bredt funderet og varieret åndelig tradition, der har eksisteret i forskellige former på tværs af tid og kulturer (Dræby 2023, p. 32).

Anmeldelsens påstand fejlinformerer læsere om shamanismens globale og historiske betydning, hvilket kan forringe forståelsen af bogens indhold. Kritikken fremstår som en stråmandsargumentation, der fejlagtigt tilskriver bogen en rigid og upræcis fremstilling af shamanisme. Denne kritik illustrerer en væsentlig metodisk svaghed i anmeldelsen og rejser spørgsmål om anmelderens forståelse af emnet.

13. Forkert kritik af brugen af pyramiderne

Adamsen kritiserer mig for at beskrive pyramiden som et sted, der er "grundlagt, så almindelige mennesker kan møde døden – og komme levende ud" (Adamsen 2023, p. 139). Han hævder, at dette er i strid med den generelle forståelse af pyramider, der traditionelt opfattes som symboler på faraoernes magt og hierarki, ikke som templer for folket.

> *"Fx skriver Dræby uden vaklen om pyramiden som nærmest hver mands tempel, hvilket ikke bare savner kilde, men går stik mod alt, vi véd, ikke bare om pyramider, men også om de mange templer, som ligger klos op ad pyramider" (Citat F, Adamsen 2023, p. 139).*

Denne kritik er imidlertid en stråmandsargumentation. Jeg skriver ingen steder i *Visdommens rum*, at pyramiderne har været anvendt til indvielser af almindelige mennesker. Tværtimod gør jeg det klart, at pyramiderne var forbundet med faraoen og de åndelige lærere, som gennemgik prøver for at opnå særlige indsigter. Dette fremgår eksplicit i følgende passager:

> *"For det gamle egyptere var det at dø i live endda en forudsætning for de personer, der havde til opgave at vejlede andre i en god livsretning eller ligefrem lede menneskeheden. Pyramiderne blev også bygget, fordi de skulle bruges som templer til indvielse af disse personer, der blev udvalgt på baggrund af deres åndelige evner. Den vigtigste af dem var faraoen, som måtte se døden i øjnene, for at han kunne blive oplyst nok til at gøre sit folk på rette vej til fællesskabets bedste" (Citat 11, Dræby 2023, pp. 76-77)*

> *"De mest fornemme templer var de pyramider, der ikke mindst blev bygget som indvielsestempler for faraoen og de åndelige lærere. Her skulle de således bestå en række krævende prøver, der gav dem nogle særlige indsigter, som de derefter måtte integrere i deres liv og bruge til at lede og vejlede andre med" (Citat 12, Dræby 2023, p. 105)*

Denne tekst viser klart, at min fremstilling handler om pyramiderne som steder for indvielse af samfundets åndelige og politiske ledere, ikke som offentlige templer for almindelige mennesker. Denne

ide om nogle af pyramiderne og templerne som indvielsessteder passer ind i bogens overordnede tema om åndelig rejse og transformation og underbygges blandt andet af Muata Ashby (2005), Erik Ansvang (2007), Ischa Lubicz (1978), Freddy Silva (2017) og Jeremy Naydler (1996) fra litteraturlisten.

Kritikken overser samtidig, at bogens fokus ikke at præsentere en historisk analyse, men at vejlede moderne læsere til at kunne gøre den egyptiske visdom om døden relevant for deres nutidige liv, da den har en almenmenneskelig dimension:

> *"På den måde indgår en del af pyramiderne i en enestående visdomstradition, som er den af de mest dybdegående nogensinde. Den peger på, hvordan vi alle sammen kan få et egentlig formål med tilværelsen og leve med indsigt i meningen med døden ved at … dø, før vi dør" (Citat 13, Dræby 2023, p. 76)*

Anmeldelsen kan dermed skabe et misvisende billede af bogens indhold og intention, hvilket kan vildlede potentielle læsere og underminerer dens præsentation som en åndelig rejseguide.

14. Ubegrundet kritik for oversættelse af det egyptiske ord neter

Adamsen kritiserer mig for ikke at dedikere 30 sider til at diskutere den korrekte oversættelse af det oldegyptiske ord neter, som han hævder, at Erik Hornung oversætter til "gud":

> *"Etymologier fremsættes bare, fx side 84 at neter betyder 'den skjulte guddom', men Erik Hornung bruger i sin klassiske undersøgelse Der Eine und die Vielen fra 1972 tredive sider til at undersøge ordet ntr – og mener for øvrigt, at det betyder 'gud" (Citat G, Adamsen 2023, s. 140)*

For det første er min hensigt med bogen dog ikke at lave en akademisk begrebsanalyse, men at vejlede læseren til at forstå og opleve det fænomen, som ordet neter repræsenterer inden for dyb visdomspraksis. *Visdommens rum* beskæftiger sig ikke med at redegøre for den egyptiske religion men med at genoplive og forny den esoteriske egyptiske visdom og gøre den relevant for det moderne menneske som en mulighed for transformation. Jeg indleder med at beskrive en af mine egne oplevelser af dette indre lys, som ikke kan ses med det blotte øje, og anviser en vej til, hvordan læseren selv kan opnå kontakt til et indre lys. At jeg kortfattet tolker neter symbolsk som "den skjulte guddom" er derfor helt i tråd med bogens intention og passende i en esoterisk sammenhæng. En detaljeret akademisk analyse ville modarbejde bogens rolle som en tilgængelig åndelig guide

For det andet er min symbolske tolkning af neter inspireret af den amerikansk-afrikanske forfatter Muata Ashby, hvis væsentligste værker er angivet på min kildeliste. Ashby forklarer, at ordet neter ofte er blevet oversat som "gud" i vestlig litteratur, men han argumenterer for, at det snarere peger på en fundamental kraft, der transcenderer den vestlige opfattelse af en personlig guddom. Han fremhæver, at neter henviser til en skjult guddommelig essens, der opererer bag den synlige verden og kan erkendes gennem åndelig praksis (Ashby 2019; 2005).

> *"Thus, a nameless "Supreme Being", "Neter Neteru", "GOD of gods", was referred to as "The Hidden One" until later times when myths were constructed for the understanding of the*

common people […] Therefore, the concept of "NETER", as will be seen in the following chapters, encompasses a concept that goes beyond ordinary human – mental understanding" (Citat 14, Ashby 2005, p. 16)

For det tredje er Erik Hornung ikke på min litteraturliste, men hans skrift modsiger ikke min oversættelse. I sit værk *Der Eine und die Vielen (Conceptions of God in Ancient Egypt)* diskuterer Hornung kompleksiteten i oversættelsen af neter og stiller spørgsmål ved at reducere det til blot "gud." Han påpeger, at selvom neter ofte oversættes til "gud", kan ordets oprindelige betydning ikke fastlægges, men at det ikke har den samme betydning som den vestlige forståelse af en "gud" (Hornung 1996, p. 33-65 I stedet fremhæver Hornung, at neter repræsenterer en kosmisk kraft, der manifesterer sig på forskellige måder i universet og naturen.

"The attempt to see in Egyptian conceptions of god precursors of monotheistic belief has the character of an apologia and leads us away from this reality, while the opposition monotheism/polytheism does not seem to provide the key […] For the Egyptians the world emerges from the one, because the nonexistent is one. In his work of creation the creator god differentiates not only the world but also himself. From the one emerges the duality of "two things" and the diversity of the "millions" of created forms" (Citat 15, Hornung 1996, p. 253)

Hornung understreger også, at neter ofte er mystisk og skjult i sin natur og manifesterer sig gennem subtile eller symbolske midler. Dette aspekt af "det skjulte" afspejler, at det guddommelige i egyptisk tankegang ikke altid er direkte eller åbenlyst, men kræver indsigt og åndelig forståelse.

"The gods of Egypt cannot be characterized aptly as "the vital essence of a form of existence that recurs in the mist diverse circumstances". They are formulas rather than forms, and in their world one is sometimes as if displayed into the world of elementary particles […] What he is remains hidden, but his luminous trail can be seen, his reaction with other is clear, and his actions can be felt. He is material and spiritual, a force and a figure, he is manifest in changing forms that should be mutually exclusive, but we know that within this something exists and exercises power" (Citat 16, Hornung 1996, p. 257)

Min oversættelse af neter som "den skjulte guddom" er både i tråd med bogens intention og understøttet af anerkendte fortolkninger, herunder Hornungs egen forståelse af begrebet som noget mystisk og transcendent. Min oversættelse af neter som 'den skjulte guddom' er i overensstemmelse med bogens symbolske og åndelige ramme, og kritik af oversættelsens længde eller detaljeringsgrad er irrelevant for bogens formål. Konsekvensen af denne misforståelse er, at anmeldelsen fordrejer bogens hensigt og skaber et misvisende billede af dens tilgang. Ved at insistere på en akademisk analyse, som ikke er relevant for bogens intention, risikerer kritikken at afspore læserens forståelse af det budskab, som bogen søger at formidle.

15. Fejlagtig kritik for postuleret sammenhæng mellem shamanisme og egyptisk visdom

Adamsen kritiserer mig for at postulere, at der skulle være en sammenhæng mellem shamanisme og egyptisk visdom:

> *"Og betyder skriftens opfindelse virkelig ikke noget for den postulerede sammenhæng med shamanismen?" (Citat H, Adamsen 2023, p. 140)*

Dette er imidlertid en stråmandsargumentation. Jeg skriver intet sted i bogen, at shamanisme og egyptisk visdom er identiske, men fremstiller dem tværtimod som to forskellige visdomstraditioner med hvert sit kapitel (henholdsvis kapitel 1 og 2).

> *"Vi kan bedst selv mærke, hvad vi længes mest efter at blive forbundet til, og bogen er en rejseguide, der tager afsæt i fire af de vigtigste visdomstraditioner, som hver kan sætte os i særlig kontakt med en af de fortrængte sider af tilværelsen" (Citat 17, Dræby 2023, p. 18)*

Denne tydelige adskillelse viser, at jeg ikke forsøger at smelte de to traditioner sammen, men snarere at fremhæve, hvordan forskellige visdomstraditioner kan bidrage med unikke perspektiver til at opnå åndelig indsigt. Anmeldelsens misforståelse kan skabe et forkert indtryk af bogens struktur og budskab føre til en urimelig vurdering af bogens integritet og relevans for dens målgruppe, der søger inspiration fra flere åndelige traditioner. Kritikken svækker dermed både læserens forståelse af bogens formål og dens værdi som en guide til åndelig refleksion og transformation.

16. Fejlagtig kritik for manglende forståelse af shamanismens sociale placering

Adamsens anmeldelse kritiserer mig for ikke at forstå, at shamanen var en del af en før-moderne social struktur og udførte en funktion i samfundet:

> *"Et andet spørgsmål, som bør rejses, er bevidstheden om hans kilders sociale placering. Shamanisme såvel som de andre 'visdomsrum' er forbundet med en før-moderne social struktur. Shamanen er ikke et individ på indre rejse, men en repræsentant for samfundet på såvel indre som ydre rejse – det antages, at shamanen faktisk hjælper en eller flere i samfundet, eller hele samfundet" (Citat I, Adamsen 2023, p. 240)*

Denne kritik er for det første en stråmandsargumentation, da bogen ikke har til hensigt at lave en historisk-sociologisk analyse af shamanens sociale placering. Bogens formål er at guide moderne læsere til at anvende shamanistisk visdom i deres eget liv og fokusere på, hvordan tidløse principper fra shamanismen kan overføres til nutidige åndelige praksisser og transformationer.

For det andet omtaler bogen faktisk shamanens traditionelle rolle i samfundet meget tydeligt. I *Visdommens rum* anføres det:

> *"I oprindelige kulturer har det især været nogle bestemte personer, der blev opfattet som kyndige til at varetage det formål. De personer har været kendt unger mange navne, men i dag*

> *bruger man gerne fællesbetegnelsen shamaner […] Man er dog først rigtig shaman, når man kan anvende sine indsigter til at vejlede og helbrede andre, der har mistet energien og livskraften. Menneskehedens mest oprindelige visdom drejer sig altså om at kunne skabe kontakt til åndeverdenen for at kunne hente hjælp til den almindelige verden. For det er shamananens opgave at tale med sine åndelige hjælpere eller andre naturkræfter, hvis der er opstået ubalance i menneskers liv eller i deres forhold til naturen" (Citat 18, Dræby 2023, p. 34)*

Adamsens kritik synes således at bygge på en fejlagtig præmis og fejlrepræsentere bogens hensigt. *Visdommens rum* søger ikke at give en historisk redegørelse, men snarere at gøre shamanistisk visdom relevant for moderne læsere. Denne fejl kan skabe et misvisende indtryk af bogens forståelse for shamanismens historiske og sociale kontekst og forhindrer en retfærdig vurdering af bogens fokus på tidløse visdomsprincipper og deres relevans for moderne åndelige rejser.

17. Misvisende kritik af mangelfuld forståelse af det egyptiske samfund

Anmeldelsen kritiserer mig for ikke at have forståelse for, at det egyptiske samfund var "et velorganiseret samfund" (Adamsen 2023, p. 139). Dette er imidlertid forkert, da jeg beskriver Egypten som verdens "første civilisation" (Dræby 2023, p. 79). Adamsens kritik fejlrepræsenterer derfor mit arbejde.

Min fremstilling fokuserer på den egyptiske visdoms betydning for bogens overordnede tema om åndelig indsigt og transformation, og ikke på en detaljeret sociologisk eller historisk analyse af det egyptiske samfunds organisatoriske struktur, da det ligger uden for dens formål som åndelig rejseguide.

Anmeldelsen skaber et misvisende indtryk af, at bogen undervurderer Egyptens organisatoriske struktur, selvom dens fokus er på åndelig visdom. Kritikken tager ikke hensyn til bogens formål og genre og misforstår dermed dens intention og bidrag.

AFSNIT III: KONCEPTUELLE FEJL

Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* indeholder endeligt en række konceptuelle misforståelser, som påvirker hans vurdering af bogens formål, budskaber og tilgang. Disse fejl ligger primært i hans fortolkning af visdomsbegrebet, skellet mellem indre og ydre dimensioner samt bogens forhold til moderniteten og åndelige traditioner. Kritikken viser en tendens til at tolke bogen ud fra nogle rammer, der ikke er i overensstemmelse med bogens intention og genre som en åndelig rejseguide. I det følgende vil jeg uddybe disse konceptuelle fejl og præcisere, hvordan bogens tilgang og budskaber adskiller sig fra de rammer, Adamsen anvender i sin kritik.

18. Misvisende kritik af forståelsen af visdom

Adamsen kritiserer mig for at præsentere visdom som en rent individuel proces, der er helt afkoblet fra offentlig dialog og rationel begrundelse. Han hævder, at visdom i europæisk tradition, særligt hos Sokrates, er tæt forbundet med dialog, offentlighed og rationel begrundelse:

> *"Det tredje og sidste spørgsmål angår den grundlæggende idé om visdom. Visdom er hos Dræby afgørende skilt ud fra europæisk tradition og konciperet som den indre rejse til den dybe visdom om menneskeliv, som den angiveligt findes i de omtalte visdomsrum […] Han skelner mellem ydre former, fx mytologi, og indre symboler. Men går den? Ja, hvis man abonnerer på opfattelsen af, at den erhverves ved den indre rejse og i den forstand ikke er tilgængelig for 'rationalitet'. Men siden antikken, markant hos Sokrates, bliver visdom – græsk: sofía – forbundet med dialogen og begrundelsen, dvs. at visdommen på en måde bliver offentlig og netop ikke kan unddrage sig dialog og begrundelse" (Citat J, Adamsen 2023, p. 140)*

Anmeldelsen overser imidlertid, at *Visdommens rum* ikke forsøger at vejlede i *al* visdom, men fokuserer specifikt på før-kristen, dyb åndelig – såkaldt esoterisk – visdom. Denne type visdom blev blandt andet fortrængt af den sokratiske, platoniske og aristoteliske filosofi, som prioriterer rationel dialog. Det er en pointe, der fremhæves eksplicit i bogen. Formålet er ikke at afvise rationalitet, men at genoplive og integrere en ældre visdomsform, der handler om åndelig erfaring, praksis og transformation – og som adskiller sig fra den sokratiske forståelse ved ikke at basere sig på offentlig samtale og begrebslig argumentation.

Som jeg gør tydeligt i indledningen, kan denne visdom ikke forstås eller tilegnes rent intellektuelt. Den kræver, at man bevæger sig ind i dybere lag af bevidstheden og åbner sig for dimensioner, der transcenderer det rationelle og sanselige, for at få en direkte erfaring af at være forbundet med noget større:

> *"De tidløse visdomsrum kan også give os adgang til en indre verden, der findes inden i den ydre materielle verden, som vi kan opfatte med vores sanser og almindeligvis er den eneste, vi kender til. Det er ved at få direkte erfaringer af denne åndelige dimension – der ikke blot er vores personlige tanker og følelser – at vi kan blive del af noget større og få indsigt i, at vi er mere end adskilte individer i et univers af tilfældigheder" (Citat 19, Dræby 2023, p. 24).*

Bogen viser dermed, at den dybe åndelige visdom og den sokratiske visdom er *forskellige former for visdom* og ikke omfatter det samme indsigts- og erfaringsområde. Den dybe visdom søger mystiske erfaringer og indre erkendelse, mens sokratisk visdom fokuserer på rationel undersøgelse og det gode liv (Dræby 2023, kap. 3). Denne forskel er ikke blot en underforstået baggrund, men et tema, der eksplicit behandles i bogen: hvordan den athenske filosofi – og i forlængelse heraf en bestemt forståelse af visdom – fortrænger ældre former for spirituel viden og praksis.

Visdommens rum fremhæver, at den dybe åndelige visdom er en del af den vestlige kulturs rødder, selv om den ofte har været forbeholdt lukkede eller marginaliserede grupper. Den findes blandt andet i før-sokratisk filosofi, såsom hos Pythagoras, Parmenides og Heraklit (Dræby 2023, kap. 3), og lever blandt andet videre i middelalderens alkymi, mystik, naturåndelighed og heksekunst. Bogens hensigt er at

genoplive og aktualisere disse strømninger – ikke som romantisk eskapisme, men som en alvorlig påmindelse om, at åndelig praksis og erfaring har rødder i vores egen tradition og ikke blot kan forstås som noget importeret fra Østen.

Adamsens kritik overser dette og skaber dermed en fejlagtig læsning af bogens intention. Han vurderer bogen ud fra kriterier, som den selv eksplicit problematiserer – og som den bevidst har valgt at skrive sig udenom. Det medfører en konceptuel fejl og ikke blot et legitimt fortolkningsspørgsmål: Kritikken rammer ikke bogens egen forståelseshorisont, men pålægger den et begrebsapparat, den aktivt søger at nuancere. Det risikerer ikke blot at afspore den faglige samtale, men at afskrække læsere og vildlede om bogens budskab og sigte.

19. Ignorering af perspektivet om integration i det moderne liv

Adamsen kritiserer bogen for at have et moderne perspektiv, der mangler historisk forståelse og afviser religion og tro, se f.eks.:

> *"Dræby er dog 'moderne' nok til mange gange – næsten besværgende – at barrikadere sig mod misforståelser i form af egentlig religion og tro" (Citat K, Adamsen 2023, p. 140).*

Denne kritik fejllæser bogens erklærede mål, som er at integrere gamle visdomstraditioner i et moderne liv ved at bringe dem i dialog med nutidige menneskers udfordringer. Bogen tager afsæt i læsernes mulige åndelige længsel og tilbyder dem en måde at genoprette forbindelsen til fortrængte sider af tilværelsen – såsom naturen, døden, lidelsen og mørket – uden at afvise videnskaben og moderniteten: "Vores moderne videnskab, teknologi, og samfundsopbygning, der har givet os materiel velfærd og længere levetid" (Dræby 2023, p. 125).

Visdommens rum gør det klart, at målet hverken er at afvise kristendommen eller videnskaben, men snarere at genopdage nogle oversete visdomstraditioner fra den vestlige kulturs åndelige rødder (citat 2). Disse visdomstraditioner er relevante, fordi de kan bringe moderne mennesker i kontakt med essentielle sider af tilværelsen, der ofte bliver fortrængt i den moderne vestlige kultur, og dermed give dem oplevelsen af at blive mere integrerede og finde hjem. Denne tilgang er ikke historieløs, men tværtimod forankret i en forståelse af, hvordan glemte visdomstraditioner kan genoplives, fornyes og tilpasses nutidens behov (citat 2).

For at opnå dette udfordrer bogen desuden den moderne vestlige kulturs fortælling om sin egen historiske udvikling. Den fremhæver nogle aspekter af den vestlige kulturs åndelige rødder, som er blevet fortrængt eller marginaliseret med overgangen til kristendom og videnskabelig rationalisme. For eksempel peger bogen på, hvordan shamanistiske og animistiske visdomspraksisser, der engang havde en væsentlig betydning i den vestlige kultur, blev undertrykt og forfulgt (Dræby 2023, p. 30). Bogen søger derfor at bygge bro mellem den moderne tænkning – såsom den teknologiske levevis – og nogle fortrængte aspekter af den vestlige åndshistorie – såsom en dybere forbundethed med naturen – og det gør den for at kunne hjælpe moderne læsere med at genopdage helhed og mening (citat 2).

Adamsens påstand om, at bogen ikke tager højde for historisk kontekst, misforstår dens formål. Hensigten med at udfordre den konventionelle fortælling om den vestlige kulturs udvikling og præsentere oversete visdomstraditioner er hverken at levere en historisk-sociologisk analyse af fortidens leveforhold eller rekonstruere fortidens tankegang: "… behøver hverken handle om at leve som dengang [eller] gendanne fortidens tankegang" (Dræby 2023, s. 18). Bogen prioriterer bevidst at forny de gamle visdomstraditioner og gøre dem relevante for det moderne liv, fremfor at redegøre for historiske detaljer. Hensigten er at give moderne læsere vejledning til en visdom, der kan fremme åndelig indsigt og transformation (citat 1 + 2).

Adamsens kritik forvrænger bogens budskab og intentioner, idet den vurderer bogen ud fra irrelevante standarder og undlader at anerkende bogens bestræbelse på at forny og tilpasse gamle visdomstraditioner til et moderne liv. Denne fejlrepræsentation underminerer bogens potentiale som en inspirationskilde og vejledning for moderne læsere, der har åndelige længsler og søger åndelig indsigt, transformation og helhed. Som følge heraf skaber kritikken en skæv opfattelse af bogens formål, der hæmmer dens modtagelse og begrænser forståelsen af, hvordan den kan fungere som åndelig ressource for moderne mennesker.

20. Fejlagtige konklusioner over bogens skelnen mellem indre og ydre

Adamsen kritiserer mig for at skelne mellem "indre" og "ydre" aspekter af visdom og hævder, at jeg reducerer visdom til en individuel, indre rejse uden hensyntagen til kollektive dimensioner:

> *"Han skelner mellem ydre former, fx mytologi, og indre symboler. Men går den? Ja, hvis man abonnerer på opfattelsen af, at den erhverves ved den indre rejse og i den forstand ikke er tilgængelig for 'rationalitet'. Men siden antikken, markant hos Sokrates, bliver visdom –græsk: sofía – forbundet med dialogen og begrundelsen, dvs. at visdommen på en måde bliver offentlig og netop ikke kan unddrage sig dialog og begrundelse" (Citat L, Adamsen 2023, p. 140)*

Denne kritik er imidlertid forsimplet og ikke korrekt: For det første bygger bogens skelnen mellem den indre og ydre verden ikke på en skelnen mellem det psykologiske og det sociale, men på en skelnen mellem det åndelige og materielle som to komplementære dimensioner af vir, der ikke er adskilte fra hinanden (Se citat 19 samt Dræby 2023, p. 24, 33, 199):

> *"De forskellige magter har hver deres betydning i en mangesidig åndelig virkelighed, som er forbundet med den materielle sanseverden. Da der ikke er noget skarpt skel mellem det åndelige og materielle, kan du lære at fornemme magterne som kraftfulde energier, der virker bag og i alting" (Citat 20, Dræby 2023, p. 199)*

Den indre verden er en integreret del af den ydre, og de fire åndelige rejser, som bogen giver vejledning til, har til formål at afdække de indre lag, der ligger under overfladen af det ydre. Gennem denne rejse kan den enkelte få en direkte erfaring af, at han eller hun er mere end et adskilt individ i en fragmenteret verden og er forbundet til en større virkelighed med en vigtig opgave at udføre for fællesskabet og

helheden (Dræby 2023, p. 48, 74, 143, 177, 243, 258). Dette perspektiv er særligt relevant i dag, hvor mange moderne mennesker føler sig adskilt fra både natur, samfund og deres egen indre kerne.

> *"Efter indvielsen kan du vende tilbage til din "stamme" med dine nye indsigter og kræfter, og du vil måske påtage dig en ny rolle i samfundet som vejleder, lærer, rådgiver eller heler, så du kan bruge dine erfaringer til at tjene helheden og medvirke til fællesskabets trivsel og harmoni" (Citat 21, Dræby 2023, p. 48)*

For det andet bygger bogens skelnen på myternes ydre og indre mening på to forskellige former for brug af myterne og andre tekster. Modsat hvad Adamsen hævder, skriver jeg intet sted i bogen, at den dybe åndelige visdom nogensinde har været for almindelige mennesker. Tværtimod angiver jeg flere gange tydeligt, at den dybeste visdom i bogen oprindeligt var forbeholdt shamaner, præster, åndelige lærere, trolddomskyndige og andre særligt indviede (Dræby 2023, pp. 11, 33-34, 76-77, 105, 125, 169, 200, 227-229). De indviede havde oprindeligt en social funktion i den kollektive sammenhæng som ledere, præster, lærere o.l. Den dybe visdom blev holdt hemmelig for udenforstående for at forhindre misbrug og misforståelser – og efter kristendommens og videnskabens indførelse blev udøverne ofte forfulgt (Dræby 2023, pp. 17, 30, 77, 170, 174-75, 188, 200, 202), se f.eks.:

> *"Egyptens åndelige lærere beskyttede den vigtigste lærdom, idet de sørgede for at holde den hemmelig og kun overlevere den mundtligt i templerne" (Citat 22, Dræby 2023, p. 77)*

> *"Som led i den kamp er tidligere åndelige tilgange til livet ikke bare blevet glemt, men forfulgt og bekriget som uvidenhed, hedenskab, kætteri, primitiv religion eller irrationel overtro. Mange af de urgamle traditioners sidste åndemanere, præstinder og trolddomskyndige er ligefrem blevet sat på bålet, spæret inde, stemplet som afvigere eller diagnosticeret som forstyrrede" (Citat 23, Dræby 2023, p. 17)*

Anmeldelsen overser, at bogens fokus på indre rejser er en central del af dens erklærede mål. Visdommens rum fokuserer bevidst på dyb åndelig visdom – en dimension, der bliver overset i de mere rationelle tilgange. Bogens tilgang handler ikke om at afvise den ydre eller kollektive dimension, men om at genopdage og integrere en indre åndelig dybde, der er blevet fortrængt. Den åndelige rejse og indsigt, som bogen beskriver, er ikke isoleret fra, men en forudsætning for at kunne bidrage meningsfuldt til fællesskabet. Bogen udforsker også forbindelser mellem det moderne menneskes mulighed for en åndelig transformation og den kulturelle kontekst, som det moderne menneske lever i. Adamsens kritik kan skabe et misvisende indtryk af bogen.

21. Misforstået vurdering af forholdet mellem visdom og religion

Adamsen kritiserer bogen for at have et moderne perspektiv, der hævder at have den eneste sandhed og besværger tro og religion (Citat K samt Adamsen 2023, p. 139-140). Selv om anmeldelsen adresserer bogens skelnen mellem visdom og religiøs tro, kritiserer den desuden bogen for at mangle forståelse for religiøse aspekter, f.eks. i brug af myter.

Bogen angiver ingen steder, at *Visdommens rum* præsenterer den eneste sande åndelige vej og besværger den betydning, som religion og tro kan have for nogle mennesker. Tværtimod understreger indledningen, at bogen eksplicit adskiller sig fra troens vej, som repræsenterer en helt anden tilgang. Bogen tilbyder en alternativ vej for dem, der har en åndelig længsel efter at finde hjem uden nødvendigvis at ville tro på højere magter.

> *"Mange vestlige menneskers svar på dette spørgsmål har været at tro på noget større – men der findes også en dybere, ældre og langt mere glemt måde at få direkte indsigter i det, som virkelig betyder noget, og finde hjem" (Citat 24, Dræby 2023, p. 14)*

Visdommens rum giver vejledning til flere former for åndelig visdom, der ikke handler om at tro, hvilket er relevant for mange moderne læsere. Bogen skelner derfor bevidst mellem ydre religion, der handler om at tro på eller tilbede noget åndeligt, og (dyb indre) visdom, som bygger på direkte erfaring af det åndelige:

> *"Denne bog har generelt ikke fokus på myternes ydre mening som religiøse fortællinger om guder, men derimod på deres indre symbolske mening, der har være forbeholdt de indviede. Dermed bygger bogen på en skelnen mellem ydre religion, som er tro på eller tilbedelse af ydre magter, og visdom, der er indsigt i de indre åndelige kræfter" (Citat 25, Dræby 2023, p. 202)*

Anmeldelsens kritik overser, at bogens skelnen mellem visdom og tro er central for dens formål. *Visdommens rum* søger at genoplive åndelig visdom og muliggøre åndelig forståelse og transformation, uden at kræve tilslutning til nogen religion. At kalde denne skelnen "besværgende" forvansker bogens intention og reducerer en velovervejet præcisering til noget defensivt. Skellet er nødvendigt for bogens målgruppe, der er moderne mennesker, som søger åndelig dybde uden nødvendigvis at ville være del af en religion.

22. Misvisende henvisning til påvirkning fra Nietzsche

Adamsen hævder, at min bog er stærkt påvirket af Nietzsches idéer om det stærke individ og hans bagtalelse af fornuften*:*

> *"Og så har jeg ikke plads til at nævne den tydelige påvirkning fra […] Nietzsche (bagtalelsen af fornuften og idealet om det virkeligt stærke og frie menneske)" (Citat M, Adamsen 2023, p. 140)*

Denne påstand er for det første misvisende, da min bog ikke betoner værdien af et individ, der som et overmenneske suverænt skaber sine egne værdier. Tværtimod lægger *Visdommens rum* vægt på, at de åndelige rejser og metoder er en proces, der kan føre til en direkte erfaring af, at mennesket ikke blot er et adskilt individ, men uløseligt forbundet til noget større – hvad enten det forstås som natur, kosmos eller fællesskab, se f.eks. Dræby 2023 p. 20-22, 212 samt:

> *"Det kræver, at du gennemgår en åndelig død og giver afkald på idéen om at du hovedsageligt er et adskilt individ med en bestemt identitet, der skal opnå noget i den materielle verden" (Citat 26, Dræby 2023, p. 98)*

Derudover bygger min kritik af modernitetens ensidige fokus på rationalitet ikke på en generel "bagtalelse af fornuften," som Nietzsche formulerer det, men på en mere specifik fremhævelse af, at den moderne, rationelle tænkning er begrænset og ofte fortrænger de dybere åndelige lag af tilværelsen. Bogen argumenterer ikke for, at fornuften i sig selv er ubrugelig, men for, at den skal integreres med en forståelse af åndelige og irrationelle dimensioner, som er blevet marginaliseret i den moderne kultur, se f.eks. Dræby 2023, p. 125 og 182 samt:

> *"Livet går både op og ned, og vi indeholder både lyse og rationelle og mørke og irrationelle sider, hvilket alt sammen er en del af helheden" (Citat 27, Dræby 2023, p. 131)*

Adamsens sammenkobling af mit arbejde med Nietzsches ideer er derfor både en fordrejning og en reduktion, der ikke tager højde for bogens egentlige budskab. Min tilgang handler ikke om at forkaste fornuften, men om at integrere den med de dybere, åndelige lag, som Nietzsches individualisme og radikale kritik af fornuften ignorerer. Denne fejlagtige henvisning til Nietzsche illustrerer, hvordan anmeldelsen kan fejlrepræsentere bogens budskaber ved at indplacere den i en sammenhæng, der kan forfladige dens intention og indhold.

23. Konceptuel svaghed i vurderingen af bogens grundlag

Anmeldelsens kritik af *Visdommens rum* afslører en konceptuel svaghed ved at reducere bogen til en rent intellektuel og teoretisk tilgang, der hverken forstår eller reelt inddrager den praktiske og oplevelsesorienterede dimension, som udgør bogens kerne. En væsentlig del af bogen er dedikeret til åndelige veje og bevidsthedsudvidende metoder, der kræver direkte erfaring for at blive fuldt ud forstået. Disse veje og metoder er afgørende for bogens erklærede mål om at kunne vejlede læseren til at opnå dybere åndelige indsigter og transformation. Anmeldelsen omtaler slet ikke den åndelige transformation og forveksler bogens praktiske aspekter med moderne psykoterapi (Adamsen 2023, p. 138), hvilket viser en manglende forståelse for bogens indhold og budskab.

I *Visdommens rum* understreges det, at dyb åndelig visdom ikke kan tilegnes rent intellektuelt, men kræver en praktisk og erfaringsbaseret proces. Dette fremgår tydeligt i bogens beskrivelse af de åndelige veje og metoder:

> *"Åndelige veje og metoder […] Som læser kan du vælge at gå længere og længere ind i emnerne, og hvis du også længes efter at finde hjem til dig selv og høre til, er intellektuel forståelse da heller ikke nok. Inden for oprindelige visdomstraditioner opnår du den slags visdom ved at følge en åndelig vej, der kan give dig dybere indsigt i, hvem du virkelig er, og hvorfor du er her […] ved at blive mere bevidst […] Her kan du tage en række indvielsestrin, hvor du må forholde dig til dig selv og bruge bevidsthedsudvidende metoder til at få direkte erfaringer af, at du er mere end et fysisk individ og indgår i noget større" (Citat 28, Dræby 2023, s. 20-22).*

Anmeldelsens rent intellektuelle tilgang fokuserer kun på rationel begrundelse og akademisk stringens, hvilket viser sig i dens sammenligning med den sokratiske visdom, og dermed undlader den at forholde sig til en del af bogens kerne: transformation gennem åndelig praksis. Anmeldelsen afspejler en

manglende forståelse for, at den åndelige transformation i *Visdommens rum* ikke er en rent intellektuel eller teoretisk øvelse, men en praktisk og dybtgående proces, der overskrider rationel tænkning og giver direkte erfaring af at være en del af noget større. Dette skaber en fejlagtig vurdering, der kan give læserne et forkert billede af bogens formål og værdi.

Opsamling og konklusion vedrørende konceptuelle fejl

Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* lider af væsentlige konceptuelle misforståelser, der fører til en vurdering, som ikke afspejler bogens formål. Ved at anvende akademiske rammer overses det, at bogen har fokus på åndelig forståelse, transformation og integration af visdom i det moderne liv. Konsekvensen er, at anmeldelsen risikerer at give læserne et misvisende billede af bogens indhold og relevans. Dette kan både reducere dens appel til den tiltænkte målgruppe og skabe en unødig barriere for en nuanceret forståelse af bogens budskab. En korrekt vurdering ville i stedet anerkende bogen som en åndelig rejseguide for læsere, der søger dybere mening og åndelig indsigt.

AFSLUTNING

Samlet set viser denne gennemgang, at Johannes Adamsens anmeldelse af *Visdommens rum* indeholder en række alvorlige misforståelser, som risikerer at give læserne et forkert billede af bogen. Jeg håber, at denne redegørelse kan bidrage til at give et mere retvisende billede af bogens intention og indhold.

Den kritik, der er rejst i forbindelse med anmeldelsen, stiller spørgsmål ved, om forskningsintegritetsprincipperne i den danske kodeks – ansvarlighed, ærlighed og gennemsigtighed – er blevet overholdt, da fejlene underminerer både forståelsen af bogens indhold og de etiske krav til korrekthed og objektivitet i forskningskommunikation.

LITTERATUR

- Adamsen, Johannes (2023): Anders Dræby: Visdommens rum. Om at vende tilbage til de åndelige rødder og finde hjem. *Tidsskrift for Professionsstudier*, pp. 138-140
- Ashby, Muata (2005): *Egyptian Yoga.* Florida: Cruzian Mystic Books
- Ashby, Muata (2019): *Temple of the Soul*. Miami, Florida: Cruzian Mystic Books
- Ansvang, Erik (2007): *Pyramidegåder og tempelmysterier*. Lemuel Books
- Clottes. Jean (2016): *What is Paleolithic Art?* Chicago: The University of Chicago Press
- Dowd. Marion & Robert Hensey (ed)(2016): *The Archeology of Darkness*. Oxford: Oxbow Books
- Dræby, Anders (2023): *Visdommens rum. Om at vende tilbage til de åndelige rødder og finde hjem.* København: Akademisk Forlag
- Eliade, Mircea (2004): *Shamanism: Archaic Techniques of Ecstasy*. Princeton: Princeton University Press
- Harner, Michael (2013): *Cave and Cosmos*. Berkeley: North Atlantic Books
- Hornung, Erik (1996): *Conceptions of God in Ancient Egypt.* NY: Cornell University Press
- Lewis-Williams, David (2004): *The Mind and the Cave*. London: Thames & Hudson
- Lubicz, Isha Schwaller de (1978): *Her-Bak*. Inner traditions
- Naydler, Jeremy (1996): *Temple of the Cosmos*. Inner Traditions
- Silva, Freddy (2017): *The Lost Art of Resurrection*. Inner Traditions